

Cap. XI. THEOPHYLACTI ARCHIEP. BVLGAR. IN MATTHAEVM

Crux. quis (inquit) nō renunciauerit praesenti uitae, & tradiderit se in mortem contemptibilem, (hoc enim prisci crucem uocabant) nō est me dignus. Quoniam multi ut fures & latrones crucifiguntur: apposuit, Et sequitur post me, hoc est iuxta leges meas uiuit.

Qui inuenerit animam suam, perditurus est eam: & qui perdiderit animam suā mea causa, inueniet eam. Inuenire uidetur animam suam, qui uitam quae in carne est custodit: sed perdit eam, quia mittit in aeternum supplicium. Qui autē perdit animam suam & moritur: non ut latro uel seipsum strangulans, sed propter Christum, ille seruat eam.

Qui recipit uos, me recipit: & qui me recipit, recipit eū qui me misit. Qui recipit prophetam in nomine prophetae, mercedem prophetae accipiet. Et qui recipit iustum in nomine iusti, mercedem iusti accipiet. Excitat nos, ut suscipiamus eos, qui à Christo mittuntur. Nā qui discipulos suscipit, ipsum uenerat, & propter illū etiā patrem. Oportet autem suscipere iustos & prophetas, in nomine iusti & prophetae. hoc est quia iusti sunt & prophetae, non propter praefecturam & subsidium à regibus. Quod si quis forte & prophetae figuram gerat, opere autem non idem praestet, tūc ut prophetam ipsum susceperis, & deus quasi iustum suscepisses tibi retribuet: hoc enim signat, mercedem iusti accipiet. Vel etiam aliter intelligas, quod iustus existimetur etiam ille, qui suscipit, & accipiet mercedem quam iusti capiunt.

Et quicumque potauerit unum ex pusillis istis poculo frigidae aquae, tantum nomine discipuli: Amen dico uobis, nō perditurus est mercedem suam. Ne paupertatē quis praetexat, dicit quod et si poculū aquae frigidae des, eo quod ille meus discipulus sit, & huius accipies mercedem. Poculum autem aquae frigidae dat, & qui docet quempiam flagrantem igne dei, uel concupiscentiarum. Et qui facit eum nominari discipulum Christi, ne hic perdet mercedem.

C A P V T X I.

Est factum est, quum finem fecisset Iesus mandandi duodecim discipulis suis: progressus est illinc, ut doceret & praedicaret ciuitatibus illorum. Missis discipulis ipse cessat facere miracula, & solū docebat in synagogis. Nam si ipse praesens curasset, nulli tunc accessissent discipulos: ut igitur & illi habeant locum sanandi, ipse progressus est.

Ioannes autem, quum audisset in carcere facta Christi, missis duobus discipulis suis, dixit illis: Tu es qui uenturus es, an aliū expectamus? Non interrogat Ioannes quasi ignorans Christum. Nam quo pacto ignoraret? quum testatus sit, Ecce agnus dei. Verum quia discipuli eius inuidebant Christo: ut pluribus argumentis certiores eos redderet: propter hoc mittit eos, ut uel uisis miraculis credant Christum Ioanne maiorem esse, & idcirco fingit se rogare: Tu es qui uenturus es? hoc est qui expectatur in scripturis in carne uenturus. Nonnulli autem dicunt, quod quum dixerit uenturū, interrogauerit de descensu ad inferos, quasi ignoret Ioannes, & dicat: Es tu & ille, qui ad infernum uenturus est, an aliū expectamus? Hoc autē friuolum fuerit dicere. Quum enim prophetis alijs excellentior fuerit Ioannes: quomodo crucifixionem Christi, & eius ad inferos descensum ignorasset? praesertim quum Christum agnum nominarit, eo quod pro nobis immolādus erat. Sciebat igitur Ioannes, quod & ad infernū uenturus esset dominus cū anima, ut & illic saluaret, sicut dicit Gregorius Theologus, omnes qui credituri erant, quod pro nobis incarnatus esset. Et nō sicut ignorans rogat, sed sicut uolens copiosis testimonijs discipulos suos docere de Christo ob miraculorum operationem. Vis de enim & Christum quid dicat ad hanc interrogationem.

Gregorius theologus.

Respondit autem (inquit) Iesus, & dixit illis: Ite, & renunciate Ioanni ea quae auditis & uidetis. Cæci uident, & claudi ambulant: leprosi mundantur, & surdi audiunt: mortui excitantur, & pauperes Euangelizantur. Et beatus est, quisquis non fuerit offensus per me. Non dixit, annūciate Ioanni, Ego sum, qui uenturus sum: sed ut sciens, quod Ioannes hac de causa discipulos misisset, ut uideant miracula, inquit: Quae uidetis, annūciate Ioanni. Et omnino ille accepta occasione hac, amplius de me uobis testimoniū perhibebit.

habeat. Pauperes autem qui euangelizantur, intellige uel apostolos Euangelium prædicantes: pauperes enim erant & piscatores, & ut priuati contemptibiles: uel auditores Euangelij, de cœlestibus bonis audientes. Ostendens autem discipulis Ioannis, quod non laetarent eum quæ cogitabant, dicit: Beatus qui non offensus fuerit in me. nam ipsi multum de eo dubitabant.

Illis autem euntibus, coepit Iesus dicere turbis de Ioanne: Quid exiistis in desertum ut uideretis? Num arundinem, quæ agitur à uento? Fortassis turbæ ut audiuerunt Ioannis interrogationem, offensæ sunt, ne forte & Ioannes de Christo dubitasset, & sic facile mutasset sententiam, quamuis prius testificatus fuisset de Christo. Hanc igitur suspicionem à medio tollens Christus, inquit: Non est Ioannes arundo, hoc est inconstans & uariis. Nam si talis esset, quare exiistis ad eum in desertum? Non enim ad arundinem, hoc est facile mutabilem hominem exiistis: uerum sicut ad magnum & constantem hominem exiistis. Proinde talis manet, qualem eum esse iudicastis.

Sed quid exiistis, ut uideretis hominem mollibus uestimentis indutum? Ecce qui mollia gestant, in domibus regum sunt. At, quid exiistis uidere? prophetam? Nam ne dicere possint, quod delicijs primum seruauerit, factus sit remissus, inquit: Non. Vestis enim eius ex pilis erat, & ostendebat à delicijs alienum. Si enim mollia gestasset, in regum domibus uersatus esset, & non in carcere, si delicijs fuisset sectatus. Disce igitur, quod non oportet probum Christianum mollia gestare.

Etiā dico uobis, & excellentiorem propheta. Hic est enim de quo scriptum est: Ecce ego mitto angelum meum ante faciem tuam, qui præparaturus est uiam tuam ante te. Angelus uocatus est, & propter angelicam uitam, ac ferme materiae expertem, & quia nunciauit prædicauitque Christum. Præparauit autem uiam Christi, quasi testificans de eo, & quasi baptizans in poenitentiam. Nam post poenitentiam, remissio peccatorum, quam remissionem Christus dat. Hæc autem dixit Christus postquam à se abierant discipuli Ioannis, ne uideatur eis adulari. Vaticinium autem dictum Malachiae est.

Malach. 3.

Amen dico uobis, non surrexit inter natos mulierum maior Ioanne Baptista. Cui affirmatione hoc asserit. Dicens autem mulierum, seipsum excepit. Christus enim è uirgine natus est, non muliere quæ uirum passa.

Qui autem minor est in regno cœlorum, maior illo est. Quoniam multas Ioannis laudes dixerat: ut ne putent quod & se maior sit ille, inquit hoc loco manifestius, quod ego minor, & nati iunior, & iuxta uestrā opinionem inferior, maior illo sum in regno cœlorum, hoc est in spiritualibus & cœlestibus bonis. Nam hic quidē ipso minor sum, & secundum hoc prior me natus est, & uobis magnus uidetur, sed illic maior sum.

A diebus autem Ioannis Baptista, usque ad hunc diem regnum cœlorum uim patitur, & uiolenti rapiunt illud. Videntur hæc superioribus non coherere, sed non sic habet. Vide igitur. Etenim de se dixerat Christus, quod maior sit Ioannes: & cogit illos ut ei credant, ostendens quod multi rapiant regnum cœlorum, hoc est fidem in se. Opus autem est uirtute multa. Relinquere enim patrem & matrem, & animam suam contemneré, quanta uis?

Omnes enim prophetae & ipsa lex usque ad Ioannem prophetizauerunt. Et hoc bene illa consequitur: dicit enim, Ego sum ille uenturus. Omnes enim prophetae impleti sunt. Non autem impleti fuissent, si ego non uenissem. Nihil igitur expectetis ulterius.

Et si uultis recipere, ipse est Helias ille, qui uenturus erat. Si uultis (inquit) accipere, hoc est, si sana mente iudicatis, & non inuide, ipse est Helias, quem dixit propheta Malachias uenturum. Etenim præcurfor ac Helias idem sortiti sunt ministerium: & hic quidē prioris aduentus, Helias autem posterioris præcurfor. Deinde ostendens, quod anigma sit Ioannem Heliam esse, & intellectu opus ad intelligendum, inquit:

Malach. 3.

Qui habet aures ad audiendum, audiat. Ita inducens eos, ut interrogent ac discant. Cui autem assimilabo generationem hanc? Similis est pueris sedentibus in foro, & ad clamantibus sodalibus suis, & dicentibus: Tibia cecinimus uobis, & non saltastis: lamenauimus uos, & non planxistis. Insinuat hic ludæorum morositatem. Difficiles enim

moribus, neq; Ioannis austeritate, neq; Christi simplicitate inuitari potuerunt: sed similes fuerunt pueris contumacibus, quos neq; facilitate, neq; luctu quis placarit.

Venit enim (inquit) Ioannes neq; comedens, neq; bibens, & dicunt: Dæmoniū habet. Venit filius hominis comedens & bibens, & dicunt: Ecce hominem edacem, & uisui potorem, amicūq; publicanorum & peccatorum. Lamentationi assimilat uitam Ioannis: erat enim magnæ, tã in uerbis quàm operibus, seueritatis. At Iesus mire dispensans omnia, omnibus condescendit, ut omnes lucrifaciat, & regnum Euangelizet: proinde non eius fuit austeritatis cuius Ioannes.

Et iustificata est sapientia à filiis suis. Hoc dicit: Neque Ioannis uita, neque mea uobis placet, sed omnes salutis uias aspernamini. Iustus apparebo ego, q̄ sapiētia sum. Nulla enim posthac uobis occasio erit, sed omnino iudicabimini. Etenim ego quidem impleui omnia: uos autē increduli facti, iustū me, utpote qui nihil intermiserim, cōprobatīs.

Tunc cœpit exprobrare ciuitatibus, in quibus factæ fuerant plurimæ uirtutes ipsius, quod nō poenituissent. Postquàm monstraui, quod omnia quæcunq; oportebat fecerat, & manserunt absq; poenitentia, consequenter exprobrat.

Væ tibi Chorozaïn, uæ tibi Bethsaïda. Ex qua Andreas, et Petrus, & Philippus, & filij Zebedæi fuerunt: atq; ita non naturæ, sed uoluntatis malitia fuit. Nam si naturæ, fuissent & illi mali.

Quoniam si in Tyro & Sidone factæ fuissent, uirtutes scilicet, quæ factæ in uobis, olim in sacco & cinere poenituissent. Veruntamen dico uobis, Tyro & Sidonē tolerabilius erit in die iudicij, quàm uobis. Deteriores dicit Iudæos Tyrijs & Sidonijs. Tyrij enim naturalem legem transgressi sunt, Iudæi autem & Mosaicam. Et illi quidem non uiderunt miracula, hi autem & miracula quæ uidere, accusarunt. Saccus poenitiæ symbolum est. Lugentes uidemus cinerem & puluerem super caput spargere.

Et tu Capernaum, quæ usq; ad cœlos es exaltata, usq; ad infernum detraheris: quoniam si in Sodomis factæ fuissent uirtutes quæ in te, mansissent usq; in hodiernum diē. Veruntamē dico uobis, quod Sodomis tolerabilius erit in die iudicij, quàm tibi. Capernaū exaltata est, eo quod sit ciuitas Iesu: glorificata em̄ fuit, utpote patria eius, sed nihil utilitatis inde accepit, non credendo. Et propterea contrario modo iudicata est usq; in infernum, quod talem sortita inquilinum, non sit emendatior facta. Quoniam autem Capernaum interpretari quis potest agrum consolationis. Vide, quod si quis mereatur fieri ager spiritus paracleti, & deinde sublimē sapiat, & exaltetur usq; in cœlum, ita corruet quoq; per superbiam. Horrescas igitur homo.

In illo tempore respondit Iesus, & dixit: Confitebor tibi pater, domine cœli & terræ, quod occultaueris hæc a sapientibus & intelligentibus, & reuelaueris ea paruulis. Quod dicit, hunc sensum habet. Confiteor, hoc est gratias ago tibi, quod Iudæi qui sibi uidentur esse sapientes & periti in scripturis, non crediderūt: Imperiti autem & paruuli crediderunt, & cognouerunt mysteria. Occultauit autem mysteria deus ab his, qui uidentur esse sapientes: non ut inuidens, uel ut author imperitiæ, sed ideo quod non erant digni, propter hoc quod uidebantur sibi sapientes. Nam qui uidetur sibi sapiens, & cōfidit in sapientia sua, neq; deum inuocat. Vnde deus postea non uocat eum, neq; iuuat, neq; reuelat. Et aliter. Deus propter magnam misericordiam suam non reuelat eis plura mysteria, ut ne magis puniantur, utpote aspernantes ea quæ didicerunt.

Etiam pater, sic fuit beneplacitum ante te. Manifestat hoc loco benignitatem patris, quod non ab alio prouocatus reuelat paruulis, sed sic placuit ei ab initio. Complacitum enim uoluntas est, & beneplacitum.

Omnia mihi tradita sunt à patre meo. Dixit supra, quod absconderit pater: ne igitur suspiceris, quod ipse quidem nihil faciat, omnia autem patris sint, dicit: Omnia mihi tradita sunt, & una potestas mea & illius. Quum autem audis, tradita sunt: ne suspiceris, quod tanquàm seruo & inferiori tradita fuerint, sed tanquàm filio. nam secundū hoc quod natus est à patre, omnia tradita sunt ei. Nisi enim natus esset ab eo, & eiusdem esset substantiæ, non fuissent ei tradita. Non à domino inquit, sed à patre meo. ut exempli gratia

gratia: si nascatur pulcher puer à pulchro patre, & dicat, Data est mihi pulchritudo à patre meo.

Et nullus cognoscit filium, nisi pater: neque patrem quis cognoscit, nisi filius, & cui uoluerit filius reuelare.] Maius dicit, Non sit cui mirum me omnium esse dominum, quoniam scilicet & aliud maius possim, nepe scire patrem, ac sic ipsum cognoscere, ut & alijs eum possim reuelare. Considera autem, quod superius dixerit patrem reuelasse mysteria paruulis, hic autem quod filius patrem reuelauerit. Vides igitur unam uirtutem patris & filij, siquidem & pater reuelat ac filius.

Venite omnes ad me, qui laboratis & onerati estis, & ego requiescere uos faciam.] Omnes uocat, non solum iudeos, sed & gentiles. Per laborantes intellige iudeos, ut facientes traditiones legis, & in operatione mandatorum legis fatigatos. Per oneratos autem, gentiles onere peccatorum oppressos. Hos igitur quiescere facit Christus. Credere enim & confiteri, & baptizari, quis labor? quomodo autem non & quies, quando quidem & hic nihil sollicitum esse oportet de ijs, quae ante baptismum facta sunt, & alibi quies te susceputura est?

Tollite iugum meum super uos, & discite à me, quia mitis sum & humilis corde, & inuenietis requiem animarum uestrarum. Iugum enim meum commodum est, & onus meum leue.] Iugum Christi, humilitas & mititas. Qui igitur se humiliauerit omni homini, requiem inuenit, imperturbatus manens. Sicut uanae gloriae cupidus & arrogans semper in curis est, nolens quoquam minor haberi: sed cogitans quomodo magis glorificetur, & quomodo uincat inimicos. Iugum igitur Christi (humilitatem dico) leue est. Facilius est enim humili naturae nostrae humiliari, quam sublimari. Dicuntur item & omnia mandata Christi iugum leue: quoniam propter futuram retributionem leuia, tamen si ad breue tempus graui uideantur.

CAPUT XII.

Nullo tempore, ibat Iesus sabbatis per segetes: discipuli uero illius esuriebant, & ceperunt uellere spicas, & comedere. At pharisaei quum uidissent, dixerunt illi: Ecce discipuli tui faciunt, quod non licet facere in sabbato. Ille uero dixit eis: Nō legistis quid fecerit Dauid, quum esuriret ipse, & ij qui cum eo erant? Quomodo ingressus sit in domum dei, & panes propositionis ederet, quos ipsi nō licebat edere, neque ijs qui cum illo erant, nisi sacerdotibus solis.] Iterum pharisaei naturalem passionem arguunt, quum ipsi grauius peccent. Dominus per historiam Dauid admonet eos. Ille enim inquit, propter famem maius quiddam ausus fuit. Panes autem propositionis erant duodecim, qui quotidie proponebantur in mensa: sex in dextra parte, sex in sinistra. Quamuis autem & Dauid propheta erat, non tamē ei inde licebat edere, sed sacerdotibus: quāto magis non licebat his qui cum eo erant? attamen propter famem uenia dignus erat: sic igitur & discipuli.

An non legistis in lege, quod sabbatis sacerdotes in templo sabbatum prophanant, & crimine uacant? Dico autem uobis, quod templo maius est hoc in loco.] Lex prohibebat in sabbato operari. Sacerdotes in sabbato & ligna scindebant, & ignem accendebant, atque ita prophanabant sabbatum, hoc est inquinabant, ut uobis uidetur. At dicis mihi, quod bene licebat sacerdotibus: discipuli autem sacerdotes non erant? Dico igitur, quod templo maius est hoc in loco. hoc est, quia ego maior sum templo, & dominus cum discipulis sum: maiorem habent hi potestatem soluendi sabbatum, quā sacerdotes.

Quod si sciretis quid sit: Misericordiam uolo, & non sacrificium: nequaquam condemnassetis infontes. nam dominus est & sabbati filius hominis.] Ostendit eos & imperitos, & nescientes propheticum. Oportebat enim (inquit) misereri esurientibus. Et aliter: Ego filius hominis, dominus sum sabbati, & dierum opifex, & ego ut dominus soluo sabbatum. Intellige autem & iuxta anagogen. Quoniam operarii erant apostoli: messis autem & aristae, credentes. Porro euellabant apostoli & comedebant, hoc est cibum habebant salutem hominum. Hoc autem faciebant in sabbatis, hoc est in ocio ma-